

Behaviorálne rizikové faktory u pomáhajúcich profesií: realita alebo fikcia?

Dušan Selko

NÚSCH a.s., Bratislava

Psychosociálne rizikové faktory ICHS

- A typ správania
- **D typ správania**
- stres na pracovisku
- stres v rodine
- sociálna a ekonomická neistota
- sociálna izolácia
- nedostatočná sociálna opora
- depresia
- hostilita

Hostilita

D typ

Syndróm vypálenia

Hostilita

D typ

Syndróm vypálenia -

- u pomáhajúcich profesií?

Prečo práve D typ ?

- V normálnej populácii sa vyskytuje v 20%
- Medzi pacientmi s ICHS 27-30%,
- Medzi hypertonikmi vo viac ako 50%
- Môže ovplyvňovať efekt liečby a behaviorálnu intervenciu
- Pacienti s D typom majú zvýšenú hostilitu a hnev, chronické napätie a zníženú kvalitu života
- Depresívne symptómy a strata sociálnej opory sú častejšie u D typu

Prečo práve D typ?

- Majú zhoršený sebacit, sebavedomie, vo všeobecnosti nespokojnosť so životom a menej pozitívnych emócií.
- Emočné problémy rezultujú do perzistentnej angíny, zhoršujú návrat do práce a vedú k chronickému abúzu psychofarmák
- Diferencuje prognosticky medzi pohlaviami
- Dtyp má silnú prognostickú hodnotu čo sa týka celkovej mortality, kardiálnej mortality a nefatálnych IM, ako aj u pacientov so srdcovým zlyhávaním

Denollet, 1992-2003

D – typ - osobnostný profil

- Prítomnosť negatívnych afektov: hnevu a hostility v sociálnej interakcii
- Depresívna symptomatológia
- Depresia
- Pocity vitálneho vyčerpania
- Sociálna inhibícia

A typ správania vs. D typ

- A typ správania - hostilný – dôležitý RF v etiológii, nie v prognóze patogenézy ICHS

Hemingway, Marmont, 1999: BMJ

Syndróm vitálneho vyčerpania

- Únava
- Demoralizácia, nedostatok energie
- Irritabilita

A.Appels a P.Mulder,1988

- Zvyšuje riziko koronárnych príhod u pacientov po PTCA

W.J. Kop, et al.1994

Syndróm vitálneho vyčerpania a D typ

- SVV je považovaný skôr za krátkodobý RF, D typ reflektuje chronický psychický stav

J.W. Kop, 1997

- D typ - prediktor SVV u pacientov po PTCA, liečených konzervatívne aj po CABG (OR 4,74 - 6,35)

Pedersen a Middel, 2001

- D typ - Identifikácia vysoko-rizikových jedincov

J. Denollet et al. 1998., 2000

Súbor

	muži	ženy	spolu
Pacienti CABG	43	17	60
Študenti	32	138	170

Súbor

D typ	Muži	ženy	spolu	$\bar{x}$ vek
Pacienti CABG	43	17	60	52
Študenti SP	28	93	121	35
Verejné Zdravot.	3	32	35	23
Psychol.	1	13	14	23,5

Výsledky

D typ	Pacienti CABG muži	Pacientky CABG ženy	Študenti	Študentky
D typ NA	9,8	11,7	7,2	9,4
D typ SI	11,6	12,7	11,2	10

Výsledky

D typ	SP muži	SP ženy	VZ	Psychol
D typ NA	7,2	9,4	10	7,4
D typ SI	11,2	10	12,6	9,5

Výsledky DHW

DHW	CABG muži	CABG ženy	SP muži	SP Ženy	Verejné Zdravot	Psychol
DHW Cynizmus	6,5	6,6	5,7	6,1	7,3	4,6
DHW Hnev	4,8	5,4	4,1	4,8	5	5
DHW Agresivita	5,6	5,1	5,5	5,7	6,5	5,1
DHW Ho Spolu	17,1	17,1	15,3	16,6	18,2	14,8

Hostilita a kardiovaskulárne zdravie

- **Williams, et al., 1980, 1988:** ATS, Ho a koronarografické nálezy
- **Barefoot et al., 1983:** Ho, KV riziko a mortalita u 255 lekárov
- **Mc Cranie et al., 1986:** Ho, KV riziko a mortalita u 478 lekárov
- **Goodman et al., 1996:** Hostilita = prediktor restenóz u pac. po PTCA
- **Williams a Williams, 1994; 1996:** hostilita akceleruje aterosklerózu, zvyšuje TK; „Anger Kills“, syndróm hostility
- **Iribarren et al., 2000:** štúdia CARDIA -374 mužov a žien v priebehu 10 r.- zvýšená Ho akceleruje u mladých dospelých jedincov aterosklerózu

Hostilita a kardiovaskulárne zdravie

- **Iribarren et al., 2000:** štúdia CARDIA -374 mužov a žien v priebehu 10 r.- zvýšená Ho akceleruje u mladých dospelých jedincov aterosklerózu
- **Stoney C et al.,2000:** Ho a koncentrácia plazmového homocysteínu
- **Davidson K.; 2000:** tréning na redukciiu Ho - zníženie ekonomických nákladov na liečbu, pokles počtu hospitalizácií
- **Niaura R et al.,2002:** Ho a metabolický syndróm, incidencia k ICHS
- **Miller GE et al., 2003:** Ho a zápalové procesy
- **Eaker ED et al.,2004:** Ho a hnev predikujú predsieňovú fibriláciu

Súbor - hostilita

Súbor	Muži	X vek	Ženy	X vek	Spolu
Pacienti CABG	165	52,1	55	53,5	210
Študenti	12	23,9	38	22,8	50
Zdravotníci VŠ	22	36	28	38,3	50
Sestry	2	26	33	27,5	35
Psychoterapeuti	4	40,5	11	43,6	15
Intenzívna medicína	12	34,3	20	24,5	32

Výsledky

DHW	Cynizmus	Hnev	Agresivita	Hostilita
Pacienti	6,6	5,5	5,8	17,9 *
Študenti	6,8	5,8	5,8	18,4
Zdravotníci VŠ	6,8	5,4 *	5,7	17,9 *
Lekári	8,1	4,9 *	7,2	20,2
Sestry JIS	7,5	7,5 *	6,8	21,8 *
Terapeuti	6,3	5,9	5,4	17,6 *

Heterosexuálne rozdiely v hostilite ?

DHW	CABG muži	CABG ženy	Štud. muži	Štud. ženy	Lekári	Sestry	Ter. muži	Ter. ženy
C	6,5*	6,6*	6 *	6,7*	8,1**	7,5	7,7	5,8*
H	5,2 *	5,2 *	4,4 *	6,7	4,9 *	7,5 *	6,7	5,2 *
A	5,8	5,2 *	5,2 *	6,1	7,2**	6,8	3,5 *	5,1*
Ho Total	17,5	17	15,6*	19,5	20,2	21,8*	17,9	16,1*

Správanie a serotonín

- Správanie a syndróm hostility
  - popudlivosť a agresivita
  - zvýšená aktivita sympatika
  - znížená akt.parasympatika
  - fajčenie
  - zvýšená chuť do jedla, nárast hmotnosti
  - zvýšený príjem alkoholu
- Nízky mozgový serotonín
  - zvýšené agresívne správanie
  - zvýšená aktivita sympatika
  - znížená aktivita parasympatika
  - „pohoda“ z fajčenia a nikotínu
  - zvýšená chuť do jedla, nárast hmotnosti
  - zvýšený príjem alkoholu

Syndróm vypálenia

MBI	EE1 17	EE2 25	DP1 5	DP2 6	PA1 33	PA2 36
Lekári	19,1	31	8 *	14,5 *	20,6	22,7
Sestry	23,6	39	3,3 *	7,2 *	21,8	18,4

Závery (?)

- Aké je riziko zdravotného zlyhania u zdravej populácie?
- Čo je „zdravá“ populácia?
- .....

Riziko ako kontinuálny proces

žiadne problémy

problémy existujú

žiadne riziko

malé, stredné
riziko

vysoké riziko

zlepšenie
zdravia

vyhýbanie sa
riziku

redukcia
rizika

skorá
intervencia

liečenie
rehabilitácia

←
podpora
zdravia

→
primárna
prevencia

navrátenie zdravia

Akí sme?

1100 pracovníkov; 40% mužov, 60% žien; 41,2 r

- Tuční
- Vystresovaní
- Smutní

Dr. Jurkovičová, SME, 20.1.2005

Subjektívne a objektívne posudzovanie zdravia

- Subjektívne veľmi dobrý zdravotný stav - 94%
  - CCHOL v norme
  - Krvný tlak
  - Hmotnosť
- } 12% mužov a 25 % žien

Čo nás trápi?

	<i>muži %</i>	<i>ženy%</i>
• Poruchy spánku	33	40
• Smútok a sklamanie	31	45
• Precitlivelosť	7	38
• Únava	25	33
• Nezvládnutie povinností	9	19
• Problémy s pamäťou	34	26
• Podráždenosť	22	26

Závery (?)

- Akí sme?
- Aký je zdravotný stav zdravotníkov?
- Čo je „zdravá“ populácia?
- Metodologické úskalia experimentu
- .....

Závery (?)

- Čo je „zdravá“ populácia?
- Metodologické úskalia experimentu
- Čo z toho vyplýva pre PZ?
- .....

Závery (?)

- Čo je „zdravá“ populácia?
- Metodologické úskalia experimentu
- Čo z toho vyplýva pre PZ?
- Pre zdravých?
- Pre pomáhajúce profesie?
- Pre pacientov?

Dodatok

- Riziko zdravotného zlyhania u pomáhajúcich profesií je realitou
- Zaslúži si nepochybne viac pozornosti
- Vzhľadom k prefeminizovanosti zdravotníctva sú varovné vysoké hodnoty RF u žien

Dodatok

Prezentované výsledky neboli získané v rámci žiadneho grantu alebo výskumnej úlohy.